

INTERACTIVE APPROACH TO THE CONTENT OF ACTIVITY STAGES IN THE PLANNING OF PEDAGOGICAL WORK IN A PRESCHOOL INSTITUTION

Kifayat Mammadova

Azerbaijan State Pedagogical University, doctoral student

E-mail: k.memmedova@arti.edu.az

<https://orcid.org/0000-0003-1360-5909>

Abstract. In the article, there is a note about the planning of the pedagogical work carried out in preschool educational institutions, its organization on the basis of the content standards of four development areas, ensuring the interactivity of the regular realization of the standards in the process of mutual cooperation of children, the scientific research of the researchers of the Republic of Azerbaijan, Turkey, and the state of California, USA. Based on the given examples, it is said that planning is an important indicator of the competence of the educator-teacher, including its importance in the formation of children's personalities, their preparation for future school life, their independent activities, and the revealing of their intellectual potential. The article also mentions the implementation of content standards in a regular, integrated manner at the stages of the current plan, creating the foundation for children to achieve success in future school education, etc. is spoken. At the same time, an example of a plan reflecting the stages of children's daily activities is presented in order to effectively implement the methodical work of educators-teachers based on the requirements of the program (curriculum).

Keywords: preschool educational institution, pedagogical approach, activities, educator-teacher, areas of development, content standards, competence, cooperation.

To cite this article: Mammadova K. (2023). Interactive approach to the content of activity stages in the planning of pedagogical work in a preschool institution. *Journal of Preschool and Primary Education*, Vol. 242, Issue I, pp. 70–85.

Article history: received – 08.02.2023; accepted – 06.03.2023.

MƏKTƏBƏQƏDƏR MÜƏSSİSƏDƏ PEDAQOJİ İŞİN PLANLAŞDIRILMASINDA FƏALİYYƏT MƏRHƏLƏLƏRİNİN MƏZMUNUNA İNTERAKTİV YANAŞMA

Kifayət Məmmədova

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin doktorantı

E-mail: k.memmedova@arti.edu.az

<https://orcid.org/0000-0003-1360-5909>

Annotasiya. Məqalədə məktəbəqədər təhsil müəssisələrində aparılan pedaqoji işin planlaşdırılmasından, onun dörd inkişaf sahəsinin məzmun standartları əsasında təşkilindən, standartların uşaqların qarşılıqlı əməkdaşlıq prosesində müntəzəm olaraq reallaşmasının interaktivliyi təmin etməsindən, Azərbaycan Respublikasının, Türkiyənin, ABŞ-ın Kaliforniya ştatının tədqiqatçıların elmi araşdırmaları ilə bağlı qeyd olunmuş nümunələrə əsasən, planlaşdırmanın tərbiyəçi-müəllimin səriştəliliyinin mühüm göstəricisi olmasından, o cümlədən, uşaqların şəxsiyyətinin formalaşmasında, gələcək məktəb həyatına hazırlanmalarında, müstəqil fəaliyyətlərində, intellektual potensiallarının üzə çıxarılmasında əhəmiyyətindən bəhs olunur. Məqalədə, həmçinin məzmun standartlarının cari planın mərhələləri üzrə, müntəzəm olaraq integrativ şəkildə reallaşdırılmasından, uşaqların gələcək məktəb təlimində müvəffəqiyyətə nail olmalarına zəmin yaradılmasından və s. danışılır. Eyni zamanda, tərbiyəçi-müəllimlərin metodiki işi proqramın (kurikulumun) tələbləri əsasında, planlı şəkildə, səmərəli tətbiq etmələri məqsədi ilə uşaqların bir günlük fəaliyyətinin mərhələlərini əks etdirən plan nümunəsi təqdim edilir.

Açar sözlər: məktəbəqədər təhsil müəssisəsi, pedaqoji yanaşma, fəaliyyət mərhələləri, tərbiyəçi-müəllim, inkişaf sahələri, məzmun standartları, səriştəlilik, əməkdaşlıq.

Məqaləyə istinad: Məmmədova K. (2023). Məktəbəqədər müəssisədə pedaqoji işin planlaşdırılmasında fəaliyyət mərhələlərinin məzmununa interaktiv yanaşma. «*Məktəbəqədər və ibtidai təhsil*», № 1 (242), səh. 70–85.
Məqalə tarixəsi: göndərilib – 08.02.2023; qəbul edilib – 06.03.2023.

Giriş / Introduction

Azərbaycan Respublikasında məktəbəqədər təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsi məqsədi ilə bu təhsil pilləsinə innovativ yanaşma, aparılan islahatlar, məzmunun yenilənməsi və dünya təhsilinə inteqrasiya həyata keçirilir. Bu, məktəbəqədər təhsil müəssisələrində aparılan pedaqoji işin planlaşdırılmasında fəaliyyət mərhələlərinin məzmununun interaktiv xarakterli təşkilini aktuallaşdırır. Pedaqoji işin planlaşdırılmasının məzmununun mərhələlərinə interaktiv yanaşma “Azərbaycan Respublikasında məktəbəqədər təhsilin dövlət standartı”nda nəzərdə tutulmuş bilik və bacarıqlara uşaqların gün ərzində qarşılıqlı fəaliyyət prosesində sistemli yiyələnmələrini təmin edir.

“Planlaşdırma uşaq bağçasında tərbiyə və təlim işlərini pedaqoji, elmi və metodik cəhətdən düzgün, mövcud şəraitə uyğun olaraq, müntəzəm və ardıcıl həyata keçirilməsi nəzərdə tutulan nəzəri və əməli işlərə deyilir” [Həsənov A., 2011]. “Səmərəli təlim işin düzgün planlaşdırılmasından başlayır. Düzgün planlaşdırma üçün təlim fəaliyyətlərinin əvvəlcədən layihələşdirilməsi xüsusi didaktik əhəmiyyət kəsb edir. Planlaşdırma standartların reallaşdırılması məqsədi ilə, inkişaf sahələrinə uyğun hər yaş qrupu üçün aparılır” [UNİCEF, TİPİİ, 2017]. “Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində təlim-tərbiyə işinin təşkilində işin “Məktəbəqədər təhsilin dövlət standartı və proqramı” əsasında qurulması bütövlükdə Azərbaycanda məktəbəqədər təhsilin keyfiyyətinin yüksəlməsinə imkan verir, məktəbəqədər təhsillə ümumtəhsil məktəbinin ibtidai təhsil səviyyəsi arasında varisliyi təmin edir” [Cəfərova L. və b., 2014].

Əsas hissə / Main part

“Məktəbəqədər təhsil proqramı (kurikulumu)”na əsasən, “Həftəlik planlaşdırma alt standartların həyata keçirilməsi məqsədi ilə, ayrı-ayrı məşğələlər və ya məşğələdənkənar fəaliyyət növləri (oyun, gəzinti, əyləncə, sağlamlaşdırıcı tədbirlər və s.) üzrə aparılır. Uğurlu və nəticəyönlü təlim prosesinin təşkili əvvəlcədən mükəmməl hazırlanmış planlaşdırmadan asılıdır” [Məktəbəqədər təhsil proqramı (kurikulumu), 2022]. Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində aparılan gündəlik pedaqoji işin “Məktəbəqədər təhsil proqramı (kurikulumu)”nın dörd inkişaf sahəsinin məzmununu əsasında planlı təşkili uşaq şəxsiyyətinin formalaşdırılaraq gələcək məktəb həyatına hazırlanmalarında, onların hərtərəfli inkişafında, sərbəst fəaliyyətlərində, potensiallarının üzə çıxarılmasında müstəsna əhəmiyyətə malikdir. Uşaqların ümumi inkişafının məzmun standartları əsasında təşkili

və gələcək məktəb həyatına hazırlanmaları ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının 14 aprel, 2017-ci il tarixli “Məktəbəqədər təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun 18-ci maddəsində göstərilir: “18.2.5. təhsilalanları Azərbaycan xalqının dilinə, adət və ənənələrinə, mənəvi dəyərlərə, dövlət rəmzlərinə hörmət, azərbaycançılıq, vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə etmək; 18.2.9. təhsilalanları müəyyən edilmiş təhsil standartları əsasında məktəb təliminə hazırlamaq” [“Məktəbəqədər təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu., 2017]. Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində pedaqoji işin fəaliyyət mərhələlərinin, Qanunun 18-ci maddəsinə əsasən, inkişaf sahələrinin məzmun standartları əsasında sistemli və planlı təşkili uşaqların ümumi inkişafına təkan verməklə, səmərəli təlim mühitində müstəqil fəaliyyətlərinə, fiziki, koqnitiv və s. zəruri bacarıqlara yiyələnmələrinə, milli ruhda tərbiyə olunmalarına, təlim prosesində tədqiqatçılara çevrilmələrinə və s. şərait yaradaraq, gələcək məktəb həyatına asanlıqla adaptasiya olunmalarına zəmin yaradır. Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində aparılan pedaqoji işin fəaliyyət mərhələləri üzrə günün birinci və ikinci yarısında məzmun standartları əsasında bu cür sistemli təşkili və standartların uşaqların fəaliyyətində müntəzəm olaraq reallaşması prosesində uşaqların bir-biri ilə, eləcə də tərbiyəçi-müəllimlə qarşılıqlı əməkdaşlığı məzmunun interaktiv xarakterli olduğunu göstərir. Planlaşdırmada fəaliyyət mərhələlərinin məzmununun interaktiv xarakterli olmasını aşağıdakı amillərlə xarakterizə etmək olar:

- uşaqlarda qarşılıqlı fəaliyyətə motiv yaradır;
- səhər fəaliyyəti, məşğələlər, gəzinti və günün ikinci yarısındakı fəaliyyət mərhələləri üçün nəzərdə tutulmuş məzmun standartlarının reallaşdırılması ilə uşaqların müxtəlif fəaliyyət növlərində davamlı iştirakına şərait yaradır;
- məşğələ və s. fəaliyyət növlərində uşaqların müstəqil və yaradıcı fəaliyyətlərinin sistemli təşkilinə xidmət edir;
- planın məzmununa interaktiv yanaşma tərbiyəçi-müəllimin qarşısına daim öz üzərində işləməklə peşəkarlığını artırmaq, pedaqoji fəaliyyətini innovativ texnologiyalarla təşkil etmək bacarıqlarına və s. yiyələnməklə kompetensiyasını artırmaq tələbləri qoyur.

Mütəxəssislərdən F.Bünyadovaya istinadən, təlim prosesinin interaktivliyi uşaqların əldə etdikləri yeni biliklərin cütlərlə, yaxud qrup daxilində müzakirəsinə və ümumi rəyin qrup müzakirəsinə çıxarılmasında görünür [Bünyadova F., 2014]. Bu baxımdan qeyd etmək olar ki, plana əsasən, səhər və axşam fəaliyyətlərinin bütün mərhələlərində qarşıya qoyulmuş məqsədlərə çatmaq üçün tərbiyəçi-müəllimin verdiyi sualları uşaqların cavablandırmaqları, verilən tapşırıqların fərdi, cütlərlə, qruplarla və s. təlim formalarında tətbiqi zamanı qarşılıqlı şəkildə bir-biri ilə və tərbiyəçi-müəllimlə müzakirələrə qoşulmaları interaktivliyin əsas göstəriciləri kimi çıxış edərək, uşaqların yiyələndikləri yeni biliklərin bacarıqlara

çevrilməsində özünü göstərir. Məzmun standartlarının reallaşması ilə əks olunan bu göstəricilər bütün fəaliyyət növlərində, xüsusən məşğələnin bütün mərhələlərində aşağıdakı interaktiv texnologiyalarla tənzimlənir.

“Fəal (interaktiv) təlimin psixoloji mexanizmləri:

- problemləli vəziyyətin yaradılması;
- dialoq və əməkdaşlığın zəruriliyi;
- şagird-tədqiqatçı, müəllim-fasilitator;
- psixoloji dəstək: hörmət və etibar.

Fəal (interaktiv) təlimin quruluşu:

- aktualaşdırma və ya motivasiya mərhələsi;
- dərkətmə mərhələsi;
- tətbiqətmə mərhələsi.

Təlim prosesində uşağın tədqiqatçı mövqeyinin, idrak fəallığının təbiəti və rolu, bu fəallığın aparıcı qüvvəsi olan təlimin problemləli-dialoji şəkildə qurulması haqqında müasir təsəvvürlər təklif etdiyimiz fəal (interaktiv) təlimin psixoloji mexanizmləri və fəal (interaktiv) təlimin quruluşunun əsasını təşkil edir” [Veysova Z., 2008]. Z.Veysovanın fikirlərinə əsasən, təlimin interaktiv texnologiyalarla müntəzəm təşkili təlimin tədqiqatçısı olan uşaqların yeni bilik və bacarıqlara yiyələnmələrinə, bilik və bacarıqlarının möhkəmlənməsinə zəmin yaradır.

Təhsildə demokratikləşdirmə, humanistləşdirmə, dünya təhsil sisteminə inteqrasiya, interaktiv təlim texnologiyalarının planlı tətbiqi məktəbəqədər təhsil müəssisələrində pedaqoji prosesin yeni pedaqoji təfəkkür əsasında formalaşdırılaraq, səmərəli təşkilinə təkan verir. Pedaqoji işin təşkilində diqqətin yalnız konkret biliklərə deyil, eyni zamanda biliklərin bacarıqlara çevrilməsinə yönəldilməsi uşaqları müstəqil, yaradıcı şəxsiyyət kimi inkişaf etdirməklə yanaşı, onlarda ünsiyyət və özünüdərkətmə, mühakimə yürütmə, nəticəyəgəlmə, sərbəst qərarvermə, məntiqi təhlil, təsnifatlaşdırma səbəb və nəticələr arasında əlaqə yaratma və s. bacarıqlar formalaşdırır [Məmmədova K., 2017].

Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində aparılan pedaqoji işin planlaşdırılmasında fəaliyyət mərhələlərinin məzmununa interaktiv yanaşma planında fəaliyyətlərə uyğun nəzərdə tutulmuş standartları uşaqların bacarıqlarında reallaşdırır və beləliklə, inkişaf sahələri arasında yaranmış inteqrasiyada əks edilərək, onların fəaliyyətlərini müntəzəm olaraq, rejimə uyğun tənzimləyir. “Məktəbəqədər yaşlı uşaqların inkişafında onların yaşlarına uyğun təşkil olunmuş rejim əsas şərtlərdəndir. Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində rejimin gündəlik olaraq istirahət, yuxu, yemək, gəzinti, məşğələ fəaliyyətləri ilə sistemli təşkili uşaqların sağlamlığına müsbət təsir göstərərək, onların gələcək həyatının sağlam təməlini qoyur. Bu təməlin möhkəmliyi isə məktəbəqədər təhsil müəssisələrində təşkil olunan gündəlik rejimin ailədəki rejimlə üst-üstə düşməsindən asılıdır. Uşaqların fizi-

ki və psixi sağlamlığının əsasını təşkil edən rejim onların bir fəaliyyət növündən digərinə asanlıqla keçmələrini tənzimləyir” [Sarayeva M., 2017]. Uşaqların fəaliyyətlərinin gün rejiminə uyğun planlaşdırılması tərbiyəçi-müəllimdən mühüm bacarıqlar və peşəkarlıq tələb edir. Bununla bağlı Alvestad və Dunkan qeyd edirlər: “Məktəbəqədər müəssisələrdə planda nəzərdə tutulmuş məqsədlərə nail olmağın ən uğurlu elementi tərbiyəçi-müəllimin peşəkarlığıdır. Buna misal olaraq, Kaliforniya ştatında müəllimlik peşəsinə aid standartların “Peşəkar pedaqoq kimi inkişaf” bəndini qeyd etmək olar. “Bu istiqamətdə Türkiyədə aparılan araşdırmalara görə, məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin tərbiyəçi-müəllimləri peşəkarlıqlarını öz təcrübələrini artırmaqla, müəssisəyə töhfə verməklə deyil, öz peşələrində emosionallığa, uşaqlara həssas yanaşmağa üstünlük verməklə dəyərləndirirlər” [Altın Kurt və Yılmaz., 2014]. Bunlara əsasən qeyd etmək lazımdır ki, “tərbiyəçi-müəllimlərin peşəkar davranışları, pedaqoji işlərini təlim proqramına əsasən planlaşdırmaları uşaqların inkişafı üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir” [Dilruba Saygın., Duygu Yalman Polatlar., 2021].

Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində aparılan pedaqoji işin təşkilində uşaqların fəaliyyətinin standartlar əsasında sistemli tətbiqinə xidmət edən cari (həftəlik) planın bir günlük nümunəsinə nəzər salaq:

Böyük qrup (4–5 yaş)

Səhər fəaliyyəti

Standart: 2.1.3. Ətraf aləmdə baş verən hadisələri adlandırır.

I. Müsahibə “Ağac və güllər” haqqında.

Məqsəd: 1. Yaz fəslinin gəlişi ilə əlaqədar ağac və güllərdəki dəyişiklikləri (ağacın və güllərin çiçəklənməsi, yarpaqlaması və s.), digər təbiət hadisələrini adlandırır.

Standart: 2.2.1. Dinləyib-anladığı fikirlərə münasibət bildirir.

I. Didaktik oyun: “Səsindən tanı”.

Məqsəd: 1. Dinlədiyi səsə nəyə (hansı təbiət hadisəsinə, yaxud canlıya) aid olduğunu deyir.

Standart: 3.2.2. Kollektiv əməkdə (tapşırıqları təbiətdə, qrup qaydalarına uyğun yerinə yetirmək) iştirak edir, təşəbbüslər irəli sürür və tapşırıqları yerinə yetirir.

III. Əmək: “Dibçəkdəki güllərin sulanması”.

Məqsəd: 1. Kollektiv əməkdə qaydalara uyğun iştirak edir.

2. Gülləri susəpənlə sulayır.

I məşğələ

Ətraf aləmlə tanışlıq və nitq inkişafı

Standart: 2.1.2. Müşahidə etdikləri barədə danışır.

2.1.4. Canlı və cansız aləmin obyektlərini tədqiq edərək, nəticə çıxarır.

Mövzu: “Gül toxumlarının əkilməsi”.

Məqsəd: 1. Müşahidələrinə əsasən, toxumun necə əkilməsi haqqında danışır.

2. Gül toxumunun əkilməsi prosesində iştirak edir və müşahidələrinə əsasən gül toxumu əkir.

İnteqrasiya: Es.3.2.1. Fərdi qaydada əməyin növləri üzrə (özünəxidmət, təbiətdə əmək, təsərrüfat-məişət əməyi) müxtəlif əmək bacarıqları nümayiş etdirir.

S.e. 4.1.1. Əməkdaşlıq qurmaqla ünsiyyət bacarıqları nümayiş etdirir.

4.2.3. Problemin həllində müxtəlif üsullardan istifadə edir.

İş forması: kollektiv və qruplarla iş.

İş üsulu: sual-cavab, müzakirə.

Resurslar: mövzuya uyğun şəkillər, oyuncaq əmək alətləri, gül və lobya toxumları, dibçəklər.

Məşğələnin gedişi

Motivasiya. Tərbiyəçi-müəllim müxtəlif bitkilərin təsvir olunduğu tablону göstərərək soruşur:

– Şəkildə nə görürsünüz?

– Hansı bitkilərin toxumlarını tanıyırsınız?

Sonra meyvə və gül toxumları nümayiş etdirilir, bunların hansı meyvə, yaxud giləmeyvənin toxumu olduğu soruşulur (məsələn, alma, qarpız və s. toxumları).

Dərketmə. Tərbiyəçi-müəllim uşaqlara aşağıdakı suallara müraciət edir:

– Uşaqlar, siz hər hansı bitkinin toxumu əkiləndə görmürsünüz?

– Toxum necə əkilir?

– Bu zaman istifadə olunan alətlərdən hansının adını deyə bilərsiniz?

Uşaqların cavabları dinlənir, tərbiyəçi-müəllim çətinlik çəkdiyi sualları cavablandırmaqda onlara kömək edir, istiqamətləndirir (şəkillər, maketlər və s. vasitələrlə). Müxtəlif toxumların necə əkilməsi barədə onları məlumatlandırır. Sonra tərbiyəçi-müəllim dibçəkdə gül toxumunun əkilmə qaydasını nümayiş etdirir və uşaqların iştirakı ilə toxum suvarılıb qrup otağında günəş işığı düşən pəncərəyə qoyulur. Tərbiyəçi-müəllim bildirir ki, uşaqlar hər gün bu əkilən toxuma qulluq edilməlidirlər ki, tez böyüsün.

İdman dəqiqələri. Uşaqlar musiqi sədaları altında şəirdə təsvir olunan idman hərəkətlərini icra edirlər:

Başımı əydim sağa,
Sonra da əydim sola.
Əvvəl əydim qabağa,
Sonra qayıtdım dala.
Əvvəl idim balaca,
Boy atdım, oldum uca!

Təbiiqetmə. Uşaqlar qruplara bölünür və hər qrupa bir-birindən fərqli – ağ, qırmızı, sarı və göy rəngli kiçik kisələrdə gül toxumları verilir və bidirilir ki, toxumlar açacaqları güllərin rəngində olan kisələrə yığılıb. Sonra hər qrupa verilən gül toxumunun rəngində dibçək verilərək bildirilir:

- Qırmızı rəngli dibçəkdə qırmızı rəngli gülün toxumunu əkin. (*I qrup*)
- Ağ rəngli dibçəkdə ağ rəngli gülün toxumunu əkin. (*II qrup*)
- Sarı rəngli dibçəkdə sarı rəngli gülün toxumunu əkin. (*III qrup*)
- Göy rəngli dibçəkdə göy rəngli gülün (bənövşə) toxumunu əkin. (*IV qrup*)

Sonra qruplar tərbiyəçi-müəllimin nəzarəti altında, növbə ilə tapşırığı yerinə yetirirlər və qrupun hər bir üzvü onlara verilən kisədən bir-iki toxum götürərək, dibçəkdəki torpağa basdırır. Toxumlar suvarılır və otağın günəş işığı düşən hissəsində yerləşdirilir. Məşğələ prosesində uşaqlar rəğbətləndirilir. Sonra məşğələ ümumiləşdirilərək yekunlaşdırılır.

II məşğələ

Fiziki mədəniyyət məşğələsi

Standart: 1.1.1. Fiziki hərəkətləri (müxtəlif istiqamətlərdə yerləş və qaçış, müxtəlif əşyaların üstü və arası ilə sürünmə, gimnastik nərdivana dırmanma, tullama və hoppanma hərəkətləri, müxtəlif hərəkətləri (müvazinəti saxlama) verilən komandaya uyğun yerinə yetirir;

1.1.4. Kiçik motor hərəkətlərini (əşyaları və oyuncaqları barmaqları arasında saxlayır, atıb-tutur, şəkil çəkir, düzür, hamarlayır, kəsir, yapışdırır, quraşdırır, hissələrə ayırır, birləşdirir və s.) koordinasiya edir.

Mövzu: “Müxtəlif istiqamətlərə qaçış”

- Məqsəd:**
1. Yerləş və qaçış hərəkətləri nümayiş etdirir.
 2. Qaçarkən müvazinətini saxlayır.
 3. Hərəkətlərini koordinasiya edir.

İntegrasiya: İ.d.i. 2.2.6. Nitqində əlamət, keyfiyyət, hiss bildirən sözlərdən istifadə edir.

S.e. 4.1.2. Özünün və başqalarının emosional vəziyyətinə münasibət bildirir.

İş forması: fərdi və kollektiv.

İş üsulu: sual-cavab, hərəkətli oyunlar.

Resurslar: rəngbərəng oyuncaqlar.

Məşğələnin gedişi

I. *İsinmə hərəkətləri:*

- bir-birinin ardınca daban üzərində yeriş;
- qolları yana açaraq pəncə üzərində yeriş;
- iki cərgədə pəncələr üzərində yüngül qaçış;
- iki cərgədə dabanlar üzərində yüngül qaçış;
- sakit tempdə əlləri qaldırmaq və dərindən nəfəs alıb-vermə.

II hissə. *Ümumi inkişafetdirici hərəkətlər*

1. *“Düz xətt boyunca qaçaq.”*

- h. ç.v.– ayaqlar çiyin bərabərində aralı, əllər yanlarda;
- 1 – qollar yanlarda yarım bükülü vəziyyətdə qaçış;
 - 2 – yürüşə keçid;
 - 3 – əllər bəldə, yerində qaçış;
 - 4 – h. ç.v.-nə qayıtmaq (2–4 dəfə).

2. *“Dairədə qaçaq.”*

- h.ç.v.– sırada düzlənməklə ayaqlar çiyin bərabərində aralı, əllər yanlarda;
- 1 – topu iki əldə tutmaqla dairə boyu qaçış;
 - 2 – qaçış sürətini azaltmaqla dairənin mərkəzinə doğru yürüş;
 - 3 – əldəki topu dairənin mərkəzindəki qutuya atmaq;
 - 4 – h. ç.v.-nə qayıtmaq (2–3 dəfə).

3. *“Topa əllə toxunmaq.”*

- h.ç.v.– ayaqlar çiyin bərabərində aralı, əllər yanlarda;
- 1 – pəncə üstə qalxmaqla əlləri yuxarı qaldırmaq;
 - 2 – h.ç.v.-nə qayıtmaq;
 - 3 – irəli əyilməklə əl ilə qarşıdakı topa toxunmaq;
 - 4 – h. ç.v.-nə qayıtmaq (1 dəfə).

4. *“Qaçaraq topu səbətə atmaq.”*

- h.ç.v.– ayaqlar çiyin bərabərində aralı;
- 1 – yerdən topu götürmək;
 - 2 – h.ç.v.-nə qayıtmaq;
 - 3 – qaçaraq topu səbətə atmaq;
 - 4 – h.ç.v.-nə qayıtmaq (1 dəfə).

5. *“Qaçaraq topu iki yoldaşımıza gətirək” (cütlərlə iş).*

- h.ç.v.– iki cərgədə düzlənməklə ayaqlar çiyin bərabərində aralı, əllər bəldə;

- 1 – topların yığıldığı səbətə tərəf qaçmaq;
- 2 – topu səbətdən götürmək;
- 3 – qaçaraq yerinə qayıtmaq və topu sıradakı növbəti yoldaşa vermək;
- 4 – h.ç.v.-nə qayıtmaq (1 dəfə).

Əsas hərəkətlər: xəttin üzərindən hoppanmaqla yaxınlıqda qoyulmuş mə-nəyə qədər qaçmaq.

Hərəkətli oyun: “Sevdiyiniz oyuncağı gətir”.

Uşaqların dayandıqları yerdən 5–6 metr kənarda, divar boyunca oyuncaqlar düzülür və uşaqlara bildirilir ki, hər kəs növbə ilə qaçaraq, otağın digər istiqamə-tində qoyulmuş oyuncaqların içərisindən öz sevdiyi oyuncağı götürüb yerinə qa-yıtmalıdır. Uşaqlar növbə ilə qaçaraq, oyuncaqları gətirdikdə tərbiyəçi-müəllim hər bir uşağa gətirdiyi oyuncağın adı, rəngi və s. xüsusiyyətləri barədə sual verir: *Gətirdiyiniz oyuncağın adı nədir? O, hansı rəngdədir? Nəyə görə bu oyuncağı se-virsən?* və s.

III. Sakitləşdirici hərəkətlər:

“Ovucları yumub-açaq.”

h.ç.v.– düz dayanmaq, əllər aşağı;

1. nəfəs alma – ovucları yummaq;
2. nəfəs vermə – ovucları açmaq;
3. nəfəs alma – əlləri yuxarı qaldırmaq;
4. nəfəs vermə – h.ç.v.-nə qayıtmaq.

Məşğələ prosesində uşaqların fəaliyyətləri dəyərləndirilir. Hərəkətlər ümu-miləşdirilir, məşğələ yekunlaşdırılır.

III məşğələ

Məntiqi və riyazi təfəkkürün inkişafı

Standartlar: 2.3.1. Əşyalarla 5 dairəsində riyazi əməliyyatları yerinə yetirir.

2.3.3. Həndəsi fiqurları (dairə, üçbucaq və kvadrat) fərqlən-dirir.

dirir.

Mövzu: “5 dairəsində əməliyyatlar”

Məqsəd: 1. Xanalardakı həndəsi fiqurlarla 5 dairəsində əməliyyatları yerinə yetirir.

2. Xanalardakı sual işarələrinin yerinə həmin xanalarda göstərilən həndəsi fiqurlara uyğun dairə, üçbucaq və ya kvadrat əlavə edir.

İnteqrasiya: Es. 3.1.1. Verilmiş süjet əsasında təsvirlər çəkir.

S.e. 4.2.3. Problemin həllində müxtəlif üsullardan istifadə edir.

İş forması: qruplarla iş.

İş üsulu: sual-cavab, müzakirə.

Resurslar: işçi vərəqələri, rəngli karandaşlar.

Məşğələnin gedişi

Motivasiya. Təbiyətçi-müəllim lövhədə təsvir olunmuş 4 şar şəklini göstərərək uşaqlara suallarla müraciət edir:

– Lövhədə neçə şar şəkli var?

– Əgər bir şar şəklini də əlavə etsək, ümumilikdə neçə şar şəkli olacaq?

Təbiyətçi-müəllim lövhədə bir şar şəkli də çəkir və soruşur:

– Uşaqlar, şarların sayını rəqəmlərlə göstərsək, (4+1=?) burada sual işarəsinin yerinə hansı rəqəmi yazmalıyıq?

Dərketmə. Təbiyətçi-müəllim 5 rəqəminin səslənməsi və yazılışı ilə uşaqları tanış edir, 5 rəqəmini lövhədə yazır və uşaqlar da onunla birlikdə təkrar edirlər. Sonra masanın üzərinə müxtəlif sayda oyuncaqlar qoyur və uşaqlarla birlikdə oyuncaqlardan istifadə edərək, 5 dairəsində toplama və çıxmaya aid əməliyyatlar yerinə yetirilir.

Təbiyətçi-müəllim uşaqlara müraciət edir:

– Uşaqlar, dovşanın 5 balası var, lakin dovşan dirrikdən ancaq 3 yerkökü tapa bilib. Neçə yerkökü versək, dovşanın bütün balalarına çatar? Gəlin, birlikdə tapaq.

Təbiyətçi-müəllim uşaqlarla birlikdə yerkökü mulyajlarını masanın üzərində sıra ilə qoyduğu 3 dovşanın qarşısına qoyur. Bu zaman uşaqlar 2 dovşan balasına yerkökünün çatmadığını deyərək, səbətdən 2 yerkökü də götürüb o biri dovşan balalarına verirlər. 5 dairəsində müxtəlif hesab əməlləri digər oyuncaqlarla bu şəkildə davam etdirilir.

İdman dəqiqələri. Uşaqlar musiqi sədaları altında şeirdə təsvir olunan ritmik idman hərəkətlərini yerinə yetirirlər.

Küləklər əsdi, əsdi,

Budaqları tərptədi.

Əvvəl düşdü dörd yarpaq,

Sonra düşdü bir yarpaq.

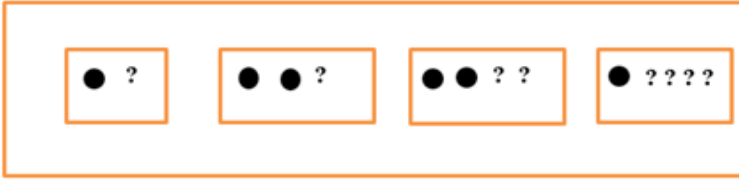
Gəlin, sayını tapaq.

Dördün üstə bir gəlsək,

Cavabı 5 olacaq.

Təbiiqetmə. Uşaqlar qruplara bölünürlər.

I qrup. Xanalardakı sual işarələrinin yerinə onların sayı qədər üçbucaqlar çəkin və aşağıda verilmiş toplama əməllərini yerinə yetirin.

$$\begin{aligned} \bullet + \blacktriangle &=? \\ \bullet\bullet + \blacktriangle &=? \\ \bullet\bullet + \blacktriangle\blacktriangle &=? \\ \bullet + \blacktriangle\blacktriangle\blacktriangle\blacktriangle &=? \end{aligned}$$

II qrup. Sual işarələrinin yerinə onların sayına uyğun dairelər çəkin və aşağıda verilmiş toplama əməllərini yerinə yetirin.

$$\begin{aligned} \blacktriangle + \bullet &=? \\ \blacktriangle + \bullet\bullet &=? \\ \blacktriangle + \bullet\bullet\bullet &=? \\ \blacktriangle + \bullet\bullet\bullet\bullet &=? \end{aligned}$$

III qrup. Xanalardakı sual işarələrinin yerinə onların sayı qədər dördbucaqlılar çəkin və aşağıda verilmiş toplama əməllərini yerinə yetirin.

$$\begin{aligned} \blacktriangle + \square &=? \\ \blacktriangle + \square\square &=? \\ \blacktriangle\blacktriangle + \square\square &=? \\ \blacktriangle\blacktriangle + \square\square\square &=? \end{aligned}$$

IV qrup. Xanalardakı dördbucaqlıları karandaşla rəngləyin və aşağıda verilmiş toplama əməllərini yerinə yetirin.

$$\bullet + \square = ?$$

$$\bullet + \square\square = ?$$

$$\bullet + \square\square = ?$$

$$\bullet\bullet + \square\square\square = ?$$

Məşğələ prosesində uşaqlar rəğbətləndirilir. Sonra məşğələ ümumiləşdirilərək yekunlaşdırılır.

Gəzinti

Standart: 2.1.5. Obyektlərin məqsədi, hadisələr (təbiət, sosial, ekoloji) barədə suallar verir və təsvir edir.

I. *Müşahidə:* «Təbiətdə baş verən dəyişikliklər»

Məqsəd: 1. Təbiətdə baş verən dəyişikliklər haqqında suallar verir.

2. Fəsillərlə bağlı təbiətdə baş verən dəyişiklikləri təsvir edir.

Standart: 3.2.2. Kollektiv əməkdə (tapşırıqları təbiətdə qrup qaydalarına uyğun yerinə yetirmək) iştirak edir, təşəbbüslər irəli sürür və tapşırıqları yerinə yetirir.

II. *Əmək:* «Həyətyanı sahədə çiçəklərin suvarılması»

Məqsəd: 1. Kollektiv fəaliyyət zamanı tapşırığa uyğun olaraq çiçəkləri suvarır.

Standart: 1.1.1. Fiziki hərəkətləri (müxtəlif istiqamətlərə yerləş və qaçış, müxtəlif əşyaların üstü və arası ilə sürünmək, gimnastik nərdivana dırmanmaq, tullanma və hoppanma hərəkətləri, müxtəlif hərəkətləri yerinə yetirərkən müvazinətini saxlamaq) verilən komandaya uyğun yerinə yetirir.

III. *Hərəkətli oyun:* «Sərçələr»

Məqsəd: 1. Oyunu qaydalara uyğun icra edir.

2. Müxtəlif istiqamətlərdə qaçış hərəkətlərini nümayiş etdirir.

Standartlar: 4.2.3. Problemin həllində müxtəlif üsullardan istifadə edir.

4.3.1. Müxtəlif situasiyalarda dözümlülük nümayiş etdirir.

IV. *Sərbəst oyunlar*

Məqsəd: 1. Xoşladığı oyunları oynayarkən problemlə qarşılaşdıqda müxtəlif üsullardan istifadə edir.

Günün II yarısı

Standartlar: 1.2.3. Özünəxidmət vərdişlərini (səliqə ilə tez soyunub-geyinir, paltarlarını səliqə ilə dolaba yığır, yatağını səliqəyə salır) yerinə yetirir.

I. *Əmək:* «Oyuncaqları yığışdırmaq»

Məqsəd: 1. Oyuncaqları yığışdırıb, səliqə ilə dolaba yığır.

Standartlar: 2.3.2. Əşyaları forma, ölçü və sayına görə müqayisə edir.

II. *Tapşırıq.* «Kublarla 5 dairəsində əməliyyatlar»

Məqsəd: 1. Əşyaların sayını müəyyənləşdirir.

2. 5 ədəd kubla müxtəlif əməliyyatlar icra edir.

Standartlar: 2.1.6. Gündəlik rast gəldiyi hadisələrin səbəb-nəticə əlaqələrini müəyyən edir.

III. *Mövzu:* «Təbiətdəki fəslə dəyişikliklər haqqında». Şəkil üzrə iş.

Məqsəd: 1. Təbiətdə müşahidə etdiyi dəyişiklikləri sadalayır.

2. Təbiətdəki dəyişikliklərin səbəb və nəticələrini fəsilə əlaqələndirir.

Standart: 2.2.4. Danışiq səsələrinin müxtəlif dil vahidlərində (söz, cümlə) yerini müəyyən edir.

IV. *Müstəqil fəaliyyət:* «Söz oyunu».

Məqsəd: Lüğət ehtiyatından və nitqinə daxil olmuş yeni sözlərdən istifadə edərək, məzmunu uyğun sözlər sadalayır.

Beləliklə, məktəbəqədər müəssisələrdə aparılan pedaqoji işin təşkilində uşaqların fəaliyyətinin standartlar əsasında sistemli tətbiqinə xidmət edən həftəlik planın bir günlük nümunəsini nəzərdən keçirdik.

Nəticə / Conclusion

Təcrübələrə və beynəlxalq araşdırmalara istinadən belə nəticəyə gəlirik ki, planlaşdırma məktəbəqədər təhsil müəssisələrində aparılan pedaqoji və metodik işin sistemli təşkilinin əsas təminatçısıdır. Bu sistemlilik, öz növbəsində, məktəbəqədər təhsil müəssisələrində təlimin əvvəlcədən interaktiv tələblərə uyğun layihələşdirilməsinə və səmərəli təşkilinə zəmin yaradır. “Azərbaycan Respublikasında məktəbəqədər təhsilin dövlət standartı”nda qeyd olunduğu kimi məktəbəqədər təhsil müəssisələrində pedaqoji işin planlaşdırılması üzrə fəaliyyət mərhələlərinə interaktiv yanaşmada uşaqların bilik və bacarıqlara qarşılıqlı fəaliyyət prosesində yiyələnmələri nəzərdə tutulur. Bu təminatlılıq, eyni zamanda fəaliyyət mərhələlərinə uyğun seçilmiş məzmun standartlarının uşaqların qarşılıqlı əməkdaşlıq prosesində inteqrativ şəkildə reallaşmasında özünü göstərir. Məzmun standartlarının inkişaf sahələri üzrə inteqrativ reallaşması da pedaqoji işin planlaşdırılmasında fəaliyyət mərhələlərinin inreraktivliyini əks etdirir. Oyun xarak-

terli fəaliyyət növlərində məzmun standartlarının müntəzəm olaraq reallaşması uşaqların fəaliyyət prosesində daha həvəslə iştirak etmələrinə şərait yaradır. Bunu nəzərə alaraq, pedaqoji işin planlaşdırılmasına integrativ yanaşan tərbiyəçi-müəllimlər öz işlərində nəticəyönümlülüyə nail ola bilərlər.

Beləliklə, məktəbəqədər təhsil müəssisələrində mövcud olan hazırkı vəziyyət pedaqoji işin səmərəli təşkili məqsədi ilə cari planlaşdırmada fəaliyyət mərhələlərinin məzmununun interaktiv əsaslarla təşkilini zəruriləşdirir.

Problemin aktuallığı. Son illər Azərbaycan Respublikasında məktəbəqədər təhsil sisteminə innovativ yanaşma, bu istiqamətdə aparılan davamlı islahatlar, məktəbəqədər təhsilin məzmununun cəmiyyətin dəyişən ehtiyac və tələblərinə uyğunlaşdırılaraq yeniləşdirilməsi və dünya təhsil sisteminə inteqrasiya olunması bu sahədə keyfiyyətin yüksəldilməsi məqsədi ilə fəaliyyət mərhələlərinin məzmununa interaktiv əsaslarla yanaşmanı aktuallaşdırır.

Problemin elmi yeniliyi. Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində aparılan pedaqoji işin planlaşdırılmasında fəaliyyət mərhələlərinin məzmununa interaktiv yanaşma elmi yenilikdir və məzmun standartlarının uşaqların fəaliyyətlərində müntəzəm olaraq, integrativ şəkildə reallaşması ilə özünü göstərir. Ümumilikdə, planlaşdırmanın oyun, əmək və s. fəaliyyət növlərinin məzmun standartları ilə, eyni zamanda məşğələlərin yeni mərhələlərlə tərtib olunması, təlimin oyun xarakterli olması, planlaşdırmanın “Məktəbəqədər təhsil proqramı (kurikulum)”-nın yeni məzmunu əsasında hazırlanması məqalənin elmi yeniliyini təşkil edir. Bütün bunlarla yanaşı, məqalədə tərbiyəçi-müəllimlərin öz işlərini qurarkən nəticəyönümlülüyə nail olmaları məqsədi ilə gün ərzində standartların reallaşmasını təmin edən bir günlük fəaliyyət planının nümunəsi də verilir. Yeni məzmununda hazırlanan plan nümunələri uşaqların ümumi inkişafına təkan verərək, onların müstəqil fəaliyyətlərinə, gələcək məktəb həyatına adaptasiya olunmalarına və məktəb təlimində müvəffəqiyyətə nail olmalarına geniş imkanlar yaradır.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Məqalədən ali və orta-ixtisas məktəblərinin müəllimləri, bakalavrlar, magistrələr, müvafiq sahə üzrə tədqiqat aparan mütəxəssislər, metodistlər, tərbiyəçi-müəllimlər, həmçinin valideynlər də bəhrələnmə bilərlər.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat / References

1. “Məktəbəqədər təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 14 aprel, 2017-ci il.
2. Bünyadova F. (2014). İnteraktiv yanaşma ilə konstruktiv təlimlə aparılan dərs modeli. <http://www.idrak-m.com/?p=4678>
3. Cəfərova L., Qafarova İ., Muradova K., Rəhimova S. (2014). Məktə-

- bəqədər təhsil müəssisələri üçün təlim materiallarının təxmini planlaşdırılması (metodik tövsiyə). Bakı, TPİ, Təhsil Texnologiyaları Mərkəzinin nəşriyyatı, 204 s.
4. Həsənov A. (2011). Məktəbəqədər pedaqogika. Bakı, “Nasir” nəşriyyatı, 374 s. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1489004>
 5. Məktəbəhazırlıq qruplarında işin təşkili metodikası. (2017). Bakı, UNİ-CEF, TİPİİ. s.16. <http://www.tipii.edu.az/noduploads/document/maktabahazirliq-vasaiti-pdf>
 6. Məktəbəqədər təhsil proqramı (kurikulum). (2022). Bakı, 54 s. <https://edu.gov.az/az/mektebeqeder-tehsildoc/mektebeqeder-tehsil-proqrami-kurikulumnin-tesdiqi-barede-azerbaycan-respublikasi-tehsil-naziri>
 1.
 7. Məmmədova K. (2021). Şeir və tapmaca çələngi (1–6 yaşlı uşaqlar üçün). Bakı, ADPU-nun nəşriyyatı, 66 s.
 8. Məmmədova K. (2017). Məktəbəqədər təhsildə müasir təlim texnologiyalarından istifadə imkanları (tədqiqat işi). ARTİ-nin kitabxanası. Bakı, 70 s. (s.5).
 9. Veysova Z. (2008). Fəal (interaktiv) təlim texnologiyası: psixoloji mexanizmləri və quruluşu. “Kurikulum” jurnalı, № 1, s. 95–102. [https://www.arti.edu.az/nodupload/editor/files/F%C9%99a1%20\(interaktiv\)%20t%C9%99lim%20texnologiyas%C4%B1.pdf](https://www.arti.edu.az/nodupload/editor/files/F%C9%99a1%20(interaktiv)%20t%C9%99lim%20texnologiyas%C4%B1.pdf)
 10. Dilruba Saygın., Duygu Yalman Polatlar. (2021). Okul Öncəsi Eğitim Programında Bulunan Eğitim Planlarının Öğretmenler Tarafından Değerlendirilmesi. TALİM: MÜSƏLMAN CƏMİYYƏTLƏRİ VƏ İCMALARINDA TƏHSİL JURNALI. 101 s.
 11. Sarayeva M. (2017). Organizatsiya rezhima dnya v detskom sadu. <https://nsportal.ru/detskiy-sad/zdorovyy-obraz-zhizni/2017/02/23/organizatsiya-rezhima-dnya-v-detskom-sadu>